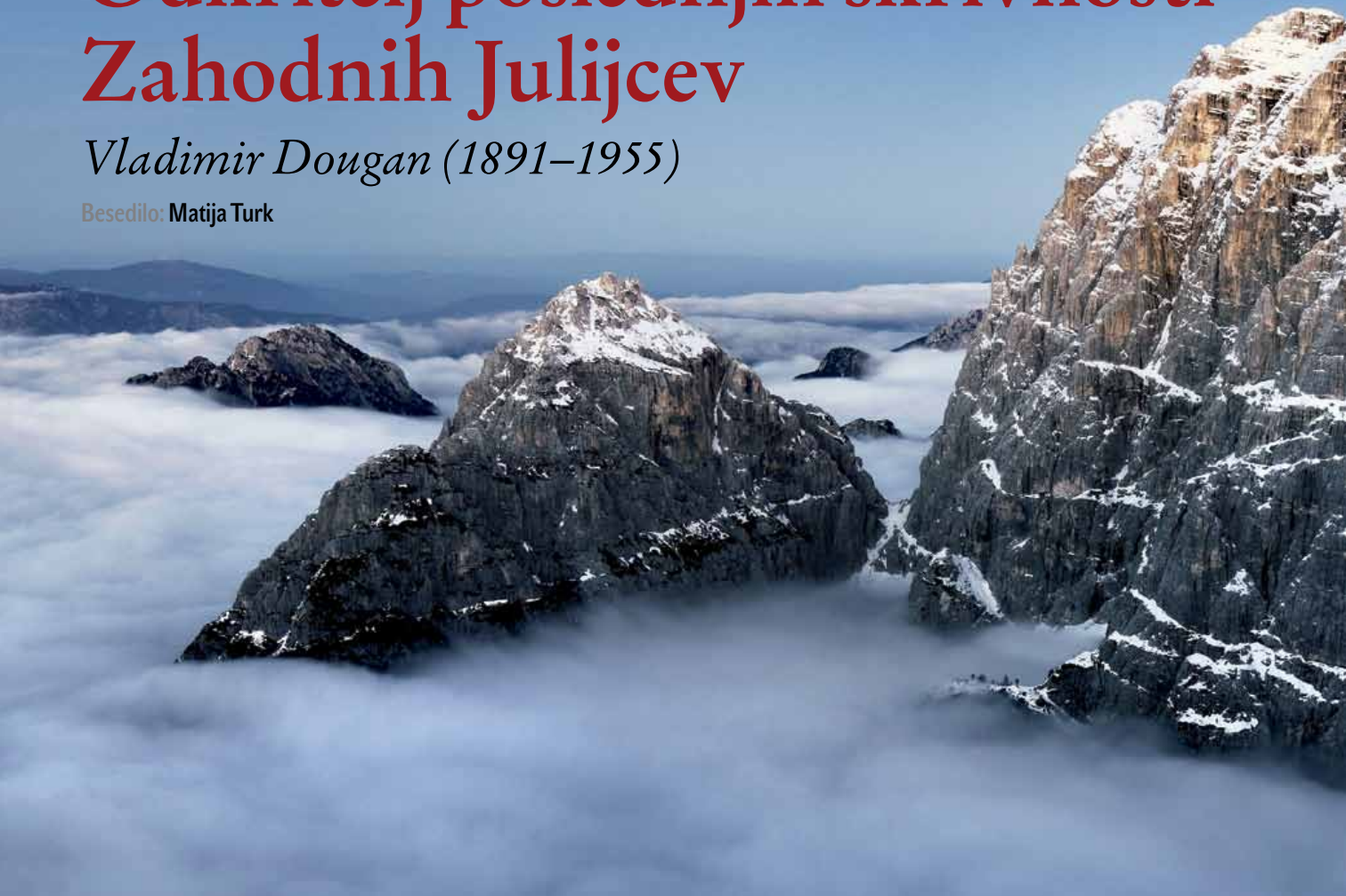

Odkritelj poslednjih skrivnosti Zahodnih Julijcev

Vladimir Dougan (1891–1955)

Besedilo: Matija Turk

Julius Kugy v svojih delih pogosto omenja Vladimirja Dougana, tržaškega alpinista slovenskega rodu. Dougan je bil eden vidnejših tržaških alpinistov iz časa med obema svetovnima vojnama. Pripadal je generaciji plezalcev, katere jedro so tvorili Emilio Comici, Riccardo Deffar in Giordano Bruno Fabjan. Težko razumljivo je, da ga je alpinistično zgodovinopisje povsem spregledalo. Vsesplošni pozabi je Dougana nedavno otel Dario Marini, ki je ob petdeseti obletnici njegove smrti v listu *Alpinismo goriziano* prvič izčrpno predstavil lik tega velikega gornika.¹

V družbi Juliusa Kugyja

Vladimir Dougan je bil rojen v Trstu 16. marca 1891 očetu Antonu in materi Luisi, rojeni Debelak. Njegovo gorniško pot je zaznamovalo srečanje z Juliusom Kugyjem. Bilo je pozimi

leta 1909, ko se je Kugy v globokem snegu namenil iz Podbrda na Črno prst. Zaradi predirajočega se snega se je na gozdni meji obrnil in med sestopom srečal mladeniča, ki se je vzpenjal po njegovih stopinjah. Povabil ga je, da skupaj sestopita, a je ta odločno odklonil in sam nadaljeval do vrha. Zvečer sta se v vaški gostilni ponovno srečala. Ta fant je bil Vladimir Dougan. Kot je Kugyju

zaupal kasneje, se je za njim na Črno prst odpravil prav zaradi želje, da bi ga spoznal. Dogodek na Črni prsti je pomenil začetek njunega dolgoletnega prijateljstva, ki je trajalo vse do Kugyjeve smrti leta 1944.

Kugy, ki je takrat že začenjal čutiti težo let, je želel svoje znanje, izkušnje in ideje prenesti na mlade. Svojega najzvestejšega poslušalca in učenca je našel prav v Douganu. Postopno ga je uvedel v svet visokega gorništva, preko Karavank in Julijskih Alp vse do Dauphineje. Med njunimi pohodi po Zahodnih Julijcih je Dougan spoznal Osvalda Pesamosco, divjega lovca, drvarja in gorskega vodnika iz doline Reklanice. Ta je Kugyja in Dougana vodil na Ciuc di Vallisetto, strm in težko dostopen vrh zahodno od Strme peči.

Z Osvaldom Pesamosco na Božjih polcah

Poleti 1914 je bil izbruh svetovne vojne le še vprašanje časa. V zatišju pred viharjem sta Dougan in

¹ Dario Marini, Miro Dougan, discepolo dimenticato di Kugy; *Alpinismo goriziano* 2, 2005, str. 3. Glej tudi: Tone Wraber, 125 let organiziranega italijanskega planinstva v Gorici; *Planinski vestnik* 2, 2009, str. 30 in 31.

Viš (desno) in Naboj nad Špranjo, v ozadju levo Kamniti lovec. Zaradi snega so dobro vidne Božje police/Cengia degli Dei, od severozahodnega grebena Viša do Škrbine Zadnje Špranje in Gamsja polica/Cengia dei Camosci, ki obkroža Naboj. Foto: Dan Briški

Pesamosca stopila na veličastno pot, po kateri "se sprehajajo bogovi". Podala sta se na Božje police na severni strani Viševe skupine, ki so za vedno ostale eno izmed Kugyjevih velikih in neizpolnjenih hrepenenj. Od Krniške škrbine sta jih prečila do Severovzhodne debri, nadaljnje napredovanje pa jima je preprečila prekinitve police.² Že čez dobro leto ju je ločila vojna. Dougan je oblekel avstro-ogrske uniforme, Pesamosca pa je postal gorski vodnik italijanske

² Ta del je kasneje z znamenito nihajno prečnico premagal Emilio Comici, ki mu je uspelo kot prvemu prečiti celotne Božje police. Zaradi podora nihajna prečnica več ne obstaja, na spodnjo polico sedaj vodi običajen spust po vrvi.

vojske. Ni trajalo dolgo, ko je med njima prišlo do skoraj usodnega srečanja. Poleti 1915, ko Avstrijci še niso imeli povsem zasedenih vseh gorskih prehodov, se je italijanska patrulja preko Nabojsove škrbine izmuznila na avstrijsko stran in se po Severovzhodni debri povzpela na Božje police. Istega dne se je za njimi po debri povzpela trojica avstrijskih vojakov. Eden izmed njih je bil Dougan. Ko so opazili nič hudega slutečo italijansko patruljo, ki je prihajala po policah iz smeri Divje koze, sta njegova tovariša poprijela za puško. Dougan ju je odvrnil od streljanja in prikriti so počakali, da je patrulja odšla mimo. Zavedal se je namreč, da je sovražno patruljo lahko vodil le Pesamosca, ki je edini na italijanski strani poznal dostop do Božjih polic.

V uniformi avstro-ogrske armade

Ob začetku vojne z Italijo se je Kugy prostovoljno javil v avstro-ogrsko armado kot alpinski referent. Ob sebi si je prizadeval zbrati vso svojo planinsko mladino in Dougan je postal eden izmed gorskih vodnikov v vojaški plezalni šoli v Tinjem logu pri Žabnicah. Avgusta 1917 je bil v skupini vojakov, ki se je s Kugyem na čelu povzpela na Viš po tedaj že nadelani in zavarovani smeri skozi Severovzhodno deber. Na vrhu so se ob Scottijevi koči postrojili pred fotografsko kamero in nastala je ena redkih ohranjenih fotografskih upodobitev Vladimirja Dougana.

Pred avstrijsko-nemško ofenzivo v Posočju so Kugyja sredi septembra 1917 s koroške fronte premestili v vas Soča, da bi tam vodil gorniško usposabljanje za preboj določenih

enot. Za pomočnika si je pri poveljstvu izprosil Dougana in preko Kranjske Gore sta peš odšla čez Vršič v Trento. V stenah nad Vrsnikom sta v alpinističnih veščinah urila vojake in jih vodila na pohode po okoliških gorah. Na enem izmed njih so prespali na planini Zapotok. Naslednji dan so odšli na Bavški Grintavec po smeri, ki je Kugyju ostala v spominu kot nezahtevna in kot taka primerna za začetnike. Ker mu je že malo ušla iz spomina, so se hitro znašli v nevarno krušljivem svetu, kjer je vse zagate uspešno rešil Dougan. Po preboju fronte sta skupaj iz Soče preko planine Golobar in Kobarida sledila napadalnim četam naprej v Italijo.

Od Strme peči do Elbrusa

Dvajseta leta prejšnjega stoletja so bila zlato obdobje Douganove alpinistične kariere. V Zahodnih Julijcih je rešil večino problemov, ki jih Kugy ni več utegnil. Bil je učenec, ki je prerasel učitelja. Greben Poliških špirov in Strma peč s svojimi vazali sta postala njegov svet. Načrtno je iskal prehode preko sten, raziskoval in se vračal, dokler mu ni uspelo. Osemkrat je poskušal preplezati severno steno Strme peči, preden mu je uspelo. In ko jo je prvič preplezal, jo je preplezal z vrha navzdol. Pri zadnjem neuspelem poskusu je s prijateljem Albertom Hessejem obrnil 150 metrov pod vrhom, kjer sta naletela na nepremostljive težave. Pri plezanju z vrha, pri

Julius Kugy (v sredini s pipo v rokah) z udeleženci plezalnega tečaja na Vrsniku nad Trento, jeseni 1917. Levo od njega prepoznamo Vladimirja Dougana, ki mu je pomagal pri vodenju tečaja.

Vir: Enrico Mazzoli

Pred Scottijevo kočo na Višu leta 1917.
Skraino levo Vladimir Dougan, desno Kugy.
Vir: Norbert Nau

Lokacija spominske plošče Vladimirju Douganu
Foto: Matija Turk

Spominska plošča Vladimirju Douganu ob poti
Ceria - Merlone na sedlu Guinz
Foto: Matija Turk

katerem je sodeloval še lovec na gamse Orlando Pezzana iz Reklanice, so očitno našli prave prehode. Trojica se je kasneje podpisala še pod prvo smer preko južne stene Strme peči, ki jim jo je uspelo preplezati v prvem poskusu. Dougan jo je označil kot zelo težko in izredno izpostavljeno.

Povzpel se je na vse vrhove zahodno od Strme peči, ki so tako odročni in težko dostopni, da jim za vse niti domačini niso znali povedati imen: Jof di Miezd, Ciastelat, Jovet in Jovet Blanc. Srečanja z domačini iz odročnih dolin pod Montažem in Strmo pečjo so v njem vzbudila zanimanje za stare pripovedi in izročilo gorjanov. Od njih je izvedel za skrite in pozabljene gorske poti in prehode, ki jih je potem poiskal in prehodil. Stare pastirske prehode in poti, kot sta Forca de la Puartate in danes že mitske Semide dei Agnei, je znova odkril svetu. Iskal in našel je prehode preko divjih škrb in med Poliškiimi špiki in Strmo pečjo, ki so obstajali le v pripovedkah, in jih iz legend obudil v resničnost. Pri vzponu čez Forco della Val sta se mu pridružila Stanko Tominšek in Joža Čop. Prvotno sta bila namenjena na Montaž čez severno steno. Srečali so se pri Kugyju v Ovčji vasi, pa ju je povabil zraven. Najbolj divjo škrbino Zahodnih Julijcev, Forco Vandul, so Dougan, Hesse in Pezzana preplezali

z vrha navzdol. Po visečih, gladkih ploščah, ki so jih nad prepadi vodile v dno globeli, so plezali bosi. Ko so dosegli dno, so se še istega dne po isti smeri vrnili nazaj. Ob Forci Vandul je Kugy zapisal: "Če sem Hesseju in Douganu lahko za kaj nevoščljiv, sem jima za Forco del Palone, Forco della Val in Forco Vandul. Kajti te tri čudovite, najbolj nenavadne škrbine štrle sem čez, obdane z nimbom nepremagljivosti iz blišča starih, klasičnih julijskih časov, s pisanimi spomini in legendarnim pomenom."³ V grebenu Poliških špičkov sta mu bila posebej pri srcu Špič nad Špranjjo in Špič nad Nosom. Na oba se je iz Špranje povzpел po novi smeri preko severne stene. Z Riccardom Deffarjem je bil v navezi, ki je zmogla severno steno Curtissonsov, skupaj pa sta opravila še prve zimske pristope na Monte Sernio, Creto Grauzario in na Divjo kozo.

Leta 1929 se je s prijateljem Andreo Pollitzerjem podal na Kavkaz. To je bila prva odprava tržaških alpinistov v gore izven Evrope. Po mrzlem bivaku na višini 5300 metrov je v vihnem vremenu Dougan sam dosegel vrh Elbrusa. Zaradi orkanskega vetra je zadnji del vzpona od sedla na vrh hodil vzvratno. Kasneje je o

svojem vzponu pripovedoval profesorju Oskarju Rey, ki se je leta 1934 povzpел na Elbrus. Reya je o njem zapisal: "Dougana sem prvič videl v Mojstrani pri Rabičevih. On mi je dal prva navodila za turo na Elbrus. Pravil mi je, da je tura na Mont Blanc težja, le dolga hoja in razredčeni zrak utrujata človeka na Elbrusu ter morda mraz ob slabem vremenu. Dougan je sicer tržaški Italijan, govori pa precej dobro slovensko."⁴

Leta 1932 se je s Pollitzerjem odpravil na raziskovanje Visokega Atlasa v Maroko. Naslednje leto sta s kanujem prečila Laponsko od Belega morja do Baltika. Vsi ti podvigi nam govorijo, da je bil Dougan po duši raziskovalec in pustolovec, ki se je raje kot preizkušanje v skrajnih težavah velikih sten posvečal odkrivanju neznanega. V gorah ni iskal plezalnih odrov, iskal je njihovo dušo. Zato ga je Kugy upravičeno štel za svojega naslednika. O njem je zapisal: "Kadar se Dougan vrne in mi poroča, kako je bilo, imam vselej občutek, kot da sem bil poleg in vse doživel tudi sam. Prinese mi jutranjo svežino višin in vso lepoto gora. Del mene je. Enako dober je v skali, snegu in ledu in previden, kakor sem bil sam."⁵

Zaton v pozabo

Douganovi najtežji vzponi dosegajo V. težavnostno stopnjo. Mnogi zaradi krušljivosti niso bili nikoli ponovljeni, marsikatega pa je verjetno obdržal zase. Zavračal je vsakršno nasilje nad goro. Plezal je brez uporabe klinov, tako kot njegov učitelj. Pri vzponih ga

⁴ Oskar Reya, Prvi slovenski vzpon na Elbrus (5629 m); Planinski zbornik 1945, str. 136.

⁵ Julius Kugy, Delo, glasba, gore; Založba Obzorja Maribor, 1966, str. 238.

³ Julius Kugy, Julijske Alpe v podobi; Založba Obzorja Maribor, 1971, str. 387.

je poleg Hesseja in Pezzane pogosto spremljala žena Teja. V svojih opisih jo vedno omenja le kot *mia moglie*.⁶ Skupaj so pred vzponi ob tabornem ognju in pogovorih prebili nešteto noči, ob vznožju sten v Špranji, v gozdovih Reklanice, na planini Sotgoliz pod Strmo pečjo ...

Svoje podvige je vestno objavljajal v reviji *Alpi Giulie*. Iz njih veje romantično navdušenje nad gorsko naravo. Opazi drobčenega pajka ob kapljicah rose, cvetlice v steni ... Na koncu opisa prečenja od Viša proti Montažu je napisal: "Od tedaj je minilo že mnogo let ... a spomin je še vedno enak. Verjamem, da me ne bo zapustil in da bo ostal v meni kot eden najhvaležnejših spominov na gore, kjer sem preživel tako lep del svojega življenja."⁷ Leta 1932 je napisal vodnik *Guida del Gruppo del Montasio*. V njem je opisal prehojene poti, misleč, da jih je rešil pozabe. Ironično

je, da je danes ta vodnik širši zainteresirani publiki prav tako neznan kot on sam. Po izidu njegovega vodnika je ime Vladimirja Dougana izginilo iz alpinistične literature. Edina razlaga za to je, da je za fašistični režim, ki mu je povsem podlegel tudi Italijanski alpinistični klub (CAI), postal moteč. Razloga sta bila vsaj dva: slovensko poreklo in dejstvo, da se je med prvo svetovno vojno boril proti Italiji. Ne vemo, ali se je sicer čutil Slovenca, vendar njegov neobremenjeni odnos do slovenskih alpinistov kaže, da se ga fašistična indoktrinacija ni prijela. Bolan in obubožan je umrl 7. aprila 1955, star 64 let. V težkih časih mu je zvesto stal ob strani prijatelj Pollitzer, ki je njega in ženo podpiral tudi finančno.

Od leta 2005 stoji na sedlu Buinz ob poti Ceria-Merlone nad kaverno iz prve svetovne vojne majhna spominska plošča. Italijanski alpinisti so jo postavili na kraju, kjer je tržaški rojak v družbi zvezd preživel nešteto samotnih noči med gorami, ki so mu bile drage. ●

Viri:

Enrico Mazzoli: Kugy v prvi svetovni vojni. Mladika, 2007.

Julius Kugy: Vojne podobe iz Julijskih Alp. Založba Kres, Ljubljana, 1995.

Julius Kugy: Julijske Alpe v podobi. Založba Obzorja Maribor, 1971.

Julius Kugy: Iz minulih dni. Založba Obzorja Maribor, 1971.

Julius Kugy: Delo, glasba, gore. Založba Obzorja Maribor, 1966.

Ingomar Pust: Die steinerne Front. Leopold Stocker Verlag, Graz-Stuttgart, 1980.

Norbert Nau: Der Krieg in der Wischberggruppe. Leykam Verlag, Graz, 1937.

Dario Marini: Miro Dougan, discepolo dimenticato di Kugy, Alpinismo goriziano 2, 2005.

Oskar Reya: Prvi slovenski vzpon na Elbrus (5629 m), Planinski zbornik 1945.

Vladimir Dougan: Il Gruppo del Cimone, Alpi Giulie 1 in 2, 1929.

Vladimir Dougan: Nuove salite nel gruppo del Montasio, Alpi Giulie 1–3, 1927.

Vladimir Dougan: Forca del Val, Alpi Giulie 4–6, 1927.

Ciuc di Vallisetta in južna stena Strme peči nad Rekanico Foto: Matija Turk

⁶ Moja žena.

⁷ Vladimir Dougan, Nuove salite nel gruppo del Montasio; Alpi Giulie 1–3, 1927, str. 5.

